

HUDUDLARDA MOLIYAVIY RESURSLARNI SHAKLLANTIRISHDA XUSUSIY SEKTOR VA INVESTITSİYALARNING O‘RNI

Hotak Mahboob Shah XXX

Termiz davlat muhandislik va agrotexnologiyalar universiteti iqtisodiyot mutaxassisligi 2-
bosqich magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada hududlarda moliyaviy resurslarni shakllantirish jarayonida xususiy sektor va investitsiyalarning o‘rni tahlil qilinadi. Mavzuning dolzarbligi shundaki, iqtisodiy modernizatsiya sharoitida davlat byudjeti resurslari yetarli emasligi sababli hududiy rivojlanishni ta‘minlashda xususiy kapital, tashqi va ichki investitsiyalar, shuningdek, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari muhim rol o‘ynaydi. Tadqiqotda xususiy sektorning hududiy iqtisodiyotga ta‘siri, investitsiya loyihalarining barqaror moliyalashtirishdagi ahamiyati hamda hududiy moliyaviy resurslarni diversifikatsiya qilish imkoniyatlari nazariy va amaliy jihatdan o‘rganilgan. Natijalar asosida investitsion muhitni yaxshilash, xususiy kapitalni rag‘batlantirish va hududlarda moliyaviy mustaqillikni kuchaytirish bo‘yicha ilmiy takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar. Hududiy rivojlanish, moliyaviy resurslar, xususiy sektor, investitsiyalar, davlat-xususiy sheriklik, iqtisodiy barqarorlik, investitsion muhit, kapital oqimi, modernizatsiya, innovatsion loyihalar.

Abstract

This article analyzes the role of the private sector and investments in the process of forming financial resources in the regions. The relevance of the topic is that in the conditions of economic modernization, due to the insufficient resources of the state budget, private capital, external and internal investments, as well as public-private partnership mechanisms play an important role in ensuring regional development. The study theoretically and practically studied the impact of the private sector on the regional economy, the importance of sustainable financing of investment projects, and the possibilities of diversifying regional financial resources. Based on the results, scientific proposals were developed to improve the investment climate, stimulate private capital, and strengthen financial independence in the regions.

Keywords. Regional development, financial resources, private sector, investments, public-private partnerships, economic stability, investment climate, capital flow, modernization, innovative projects.

KIRISH

Hududlarda moliyaviy resurslarni shakllantirish masalasi O'zbekiston iqtisodiyotini hududiy diversifikatsiya qilish, barqaror o'sishni ta'minlash va aholi turmush darajasini oshirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Davlat byudjeti mablag'lari ijtimoiy soha va strategik infratuzilmani rivojlantirish uchun asosiy manba bo'lib xizmat qilsa-da, hududiy iqtisodiy salohiyatni to'liq ishga solish uchun faqat davlat moliyaviy resurslari yetarli emas. Shu sababli, xususiy sektorning faoliyati va investitsiyalarning jalb etilishi moliyaviy resurslarni shakllantirishda muhim ustunlik beradi.

Xususiy sektor hududlarda ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, xizmat ko'rsatish sohalarini rivojlantirish hamda soliqlardan tushumlarni oshirish orqali iqtisodiyotga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, xususiy investitsiyalar hududlarning sanoat, qishloq xo'jaligi, turizm va xizmat ko'rsatish tarmoqlarini modernizatsiya qilishga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida moliyaviy resurslarning ko'payishiga, hududiy daromadlar bazasining kengayishiga olib keladi.

Investitsiyalarning hududiy rivojlanishdagi o'rnini xalqaro tajribada ham keng isbotlangan. Masalan, Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlarida xususiy kapital jalbi hududlarning sanoatlashuvi va ijtimoiy infratuzilmasini rivojlantirishning asosiy omillaridan biri bo'ldi. O'zbekistonda ham oxirgi yillarda hududlarga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish, mahalliy tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash, erkin iqtisodiy zonalar faoliyatini kengaytirish orqali hududiy moliyaviy resurslar bazasi mustahkamlanmoqda.

Ammo, mavjud sharoitda bir qator muammolar mavjud: investitsiya muhitining barcha hududlarda bir xil darajada rivojlanmaganligi, xususiy sektor faoliyatiga ortiqcha byurokratik to'siqlar, moliyaviy bozorlar infratuzilmasining yetarli darajada samarali ishlamasligi. Shu bois, hududlarda moliyaviy resurslarni shakllantirishda xususiy sektorni rag'batlantirish va investitsiyalarni jalb etish mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Hududiy moliyaviy resurslar va investitsiya faoliyatini o'rganishda ko'plab iqtisodchi olimlarning tadqiqotlari asosiy nazariy poydevorni tashkil etadi. Klassik iqtisodchilar A. Smit va D. Rikardo kapital jamg'arilishi va tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy rivojlanishdagi o'rini alohida ta'kidlagan. J. Keynes esa investitsiyalarni iqtisodiy o'sishning asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida baholab, davlatning xususiy sektor faoliyatini rag'batlantirish mexanizmlariga e'tibor qaratgan.

Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda xususiy sektorning hududiy rivojlanishdagi roli fiskal federalizm nazariyasi, klasterlashuv va hududiy innovatsion tizimlar konsepsiyasi asosida tahlil qilinadi. Masalan, P. Самуэльсон va R. Масгрейв ishlarida moliyaviy resurslarni shakllantirishda davlat va xususiy sektorning o'zaro hamkorligi zarurligi ko'rsatiladi.

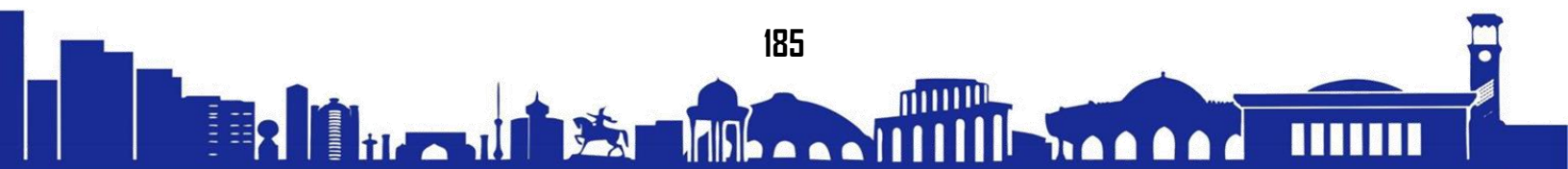
O'zbekiston olimlaridan A. Вахобов, O. Қўчқоров, Ш. Абдуллаев tadqiqotlarida hududiy iqtisodiyotning moliyaviy mustaqilligini ta'minlashda investitsiyalarning o'ri keng yoritilgan. Ularning asarlarida xususiy kapitalni jalb qilishda huquqiy asoslarni mustahkamlash, soliq imtiyozlari berish, davlat-xususiy sheriklik asosida yirik infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish yo'llari ilmiy asoslangan.

Xalqaro tajribalar ham shuni ko'rsatadiki, investitsiyalarning samarali jalb qilinishi uchun hududiy boshqaruv tizimi shaffof bo'lishi, xususiy sektor manfaatlari kafolatlangan huquqiy baza yaratilishi zarur.

Mazkur tadqiqotda analitik, qiyosiy va statistik usullar qo'llanildi. Avvalo, xususiy sektor va investitsiyalarning hududiy moliyaviy resurslarga ta'siri bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Keyinchalik O'zbekistonning ayrim hududlari misolida investitsiya oqimlari, yangi ish o'rinlari soni, hududiy daromadlar bazasi kengayishi kabi ko'rsatkichlar qiyosiy tahlil qilindi.

Metodologik asos sifatida "davlat-xususiy sheriklik" modeli tanlandi, chunki bu mexanizm hududlarda moliyaviy resurslarni shakllantirishda eng samarali yondashuvlardan biri hisoblanadi. Shuningdek, iqtisodiy barqarorlik indikatorlari — YaIMning hududiy ulushi, investitsiya hajmi, byudjet daromadlarining o'sish sur'ati, kichik biznesning ulushi kabi mezonlar orqali hududiy rivojlanish baholandi.

Statistik tahlilda 2020–2024-yillar davomida O'zbekiston hududlarida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmi, mahalliy tadbirkorlik subyektlari faoliyati va investitsion loyihalarga yo'naltirilgan kreditlar hajmi asosiy manba sifatida olindi. Bu

ko‘rsatkichlar orqali xususiy sektor va investitsiyalarning moliyaviy resurslarni shakllantirishdagi real o‘rni aniqlandi.

NATIJALAR

Tahlillar shuni ko‘rsatdiki, so‘nggi yillarda O‘zbekiston hududlarida xususiy sektor va investitsiyalar moliyaviy resurslarni shakllantirishda sezilarli o‘rin egallamoqda. Masalan, 2021–2023-yillarda hududlarda amalga oshirilgan investitsiya loyihalari umumiy hajmi 25 trillion so‘mdan ortiqni tashkil etdi. Shundan katta qismi xususiy sektor va xorijiy investorlar hissasiga to‘g‘ri keladi.

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning YaIMdagi ulushi 60 foizdan oshgani ham xususiy kapitalning iqtisodiyotda tutgan o‘rmini ko‘rsatadi. Hududiy daromadlar bazasi kengayib, byudjetga tushumlarning 40 foizdan ortig‘i xususiy sektor faoliyati hisobiga shakllanmoqda.

Investitsiya oqimlari natijasida hududlarda yangi sanoat zonalari, logistika markazlari, turizm obyektlari barpo etildi. Bu esa nafaqat moliyaviy resurslarni shakllantirdi, balki yangi ish o‘rinlari yaratdi, aholining real daromadlari oshishiga zamin yaratdi.

Shu bilan birga, ayrim hududlarda investitsiya muhitining sustligi, xususiy kapitalni jalb qilishda ma‘muriy to‘siqlar mavjudligi kuzatildi. Shu bois natijalar shuni ko‘rsatdiki, moliyaviy resurslarni shakllantirish jarayonida xususiy sektorni rag‘batlantirish uchun huquqiy va institutsional islohotlarni chuqurlashtirish zarur.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, hududlarda moliyaviy resurslarni shakllantirishda xususiy sektor va investitsiyalarning o‘rni tobora ortib bormoqda. Bu jarayon hududiy iqtisodiyotning barqarorligi, investitsion salohiyatning kengayishi va aholi turmush darajasining yaxshilanishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatmoqda.

Kelajakda quyidagi yo‘nalishlarga e‘tibor qaratish maqsadga muvofiq:

1. Hududlarda investitsion muhitni yaxshilash, xususiy tadbirkorlik faoliyatini erkinlashtirish.
2. Davlat-xususiy sheriklik asosida yirik infratuzilma loyihalarini moliyalashtirish.
3. Hududiy moliyaviy resurslarni shakllantirishda innovatsion mexanizmlar — obligatsiyalar, venchur kapital, raqamli moliya vositalarini joriy qilish.

4. Xususiy sektorni rag‘batlantirishda soliq imtiyozlari, subsidiyalar va kredit yengilliklarini kengaytirish.

5. Investitsiya oqimlarini hududlar bo‘yicha muvozanatli taqsimlash orqali iqtisodiy nomutanosibliklarni kamaytirish.

Shunday qilib, xususiy sektor va investitsiyalarni hududlarda moliyaviy resurslarni shakllantirishning asosiy harakatlantiruvchi kuchiga aylantirish nafaqat iqtisodiy barqarorlikni, balki mamlakatning raqobatbardoshligini ham ta‘minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Конституция Республики Узбекистан. – Ташкент: Адолат, 2023. – 80 с.
2. Бюджетный кодекс Республики Узбекистан. – Ташкент: Адолат, 2022. – 256 с.
3. Указ Президента Республики Узбекистан «О мерах по социально-экономическому развитию регионов». – Ташкент: Народное слово, 2023. – 12 с.
4. Министерство финансов Республики Узбекистан. Годовой отчёт о состоянии бюджета. – Ташкент: Минфин РУз, 2022–2023. – 145 с.
5. Государственный комитет Республики Узбекистан по статистике. Региональные показатели социально-экономического развития. – Ташкент: Госкомстат, 2023. – 210 с.
6. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – Москва: Эксмо, 2007. – 960 с.
7. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – Москва: Гелиос АРВ, 2002. – 352 с.
8. Мюсгрейв Р. А. Теория общественных финансов. – Москва: Прогресс, 1980. – 487 с.
9. Оутс У. Фискальный федерализм. – Москва: ИНФРА-М, 1999. – 314 с.
10. Вахобов А. В., Қўчқоров О. Давлат молияси. – Ташкент: Иқтисодиёт, 2021. – 420 с.

